Hallitussihteeri Ida Hakanen

Valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaosto

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027—2030

Valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaosto on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä lisäselvitystä pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallituskaudella sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuihin tehdyistä muutoksista.

Hyvinvointialueiden rahoituksesta annettu laki (617/2021) edellyttää asiakasmaksusääntelyyn tehtävien muutosten huomioimista lähtökohtaisesti täysimääräisesti hyvinvointialueiden valtion rahoituksessa silloin, kun muutoksen vaikutus rahoitukseen voidaan etukäteen arvioida ja ottaa huomioon hyvinvointialueiden rahoituksen turvaavalla tavalla. Vaatimus ei koske sellaisenaan indeksitarkistuksia.

Alla kuvataan hallituskaudella asiakasmaksuihin tehdyt ja vireillä olevat muutokset, joiden seurauksena on vähennetty tai on tarkoitus vähentää hyvinvointialueiden rahoitusta:

- Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen (912/1992, asiakasmaksuasetus) muutoksella korotettiin tasasuuruisia terveydenhuollon maksuja (perusterveydenhuollon maksujen enimmäismääriä korotettiin pääsääntöisesti 22,5 prosentilla ja erikoissairaanhoidon maksujen enimmäismääriä pääsääntöisesti 45 prosentilla) vuoden 2025 alusta. Hyvinvointialueiden rahoitusta vähennettiin asiakasmaksuista saatavan rahoituksen kasvun takia 150 miljoonaa euroa vuodesta 2025 alkaen. Korotukset kohdennettiin tutkimustietoon perustuen painottuen erikoissairaanhoitoon. Maksut kerryttävät asiakasmaksujen maksukattoa.

- Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992, asiakasmaksulaki) muutoksella (HE 117/2025 vp) korotettiin käyttämättä jätetyn palvelun maksun enimmäiseuromäärää vuoden 2026 alusta lukien (56,70 e -> 73,70 e). Hyvinvointialueiden rahoitusta vähennettiin asiakasmaksuista saatavan rahoituksen kasvun takia 1,5 miljoonaa euroa vuodesta 2026 alkaen. Maksu voidaan periä ainoastaan, jos asiakas jättää käyttämättä ja peruuttamatta palvelun. Laissa säädetään useita edellytyksiä maksun perimiselle.

- Ambulanssikuljetuksia, ensihoitopalveluun sisältyviä kuljetuksia ja asiakasmaksumuutoksia koskeva HE 66/2026 vp on annettu eduskunnalle 16.4. Esityksellä ei ole suoraa säästötavoitetta, mutta ehdotus tuottaa valtiontalouden säästöä lähinnä em. kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun siirtoa koskevista asiakasmaksuratkaisuista johtuen. Uudistuksen seurauksena hyvinvointialueiden saamaa rahoitusta vähennettäisiin 5,6 miljoonaa euroa asiakasmaksuista saatavan rahoituksen kasvun takia. Ehdotetun indeksisääntelyn johdosta ei huomioida ennalta suoraa säästövaikutusta.

- Osana sosiaalihuoltolain (1301/2014) muuttamista koskevaa hanketta ehdotetaan muutoksia asiakasmaksuihin. Hyvinvointialueiden rahoitusta vähennettäisiin asiakasmaksumuutoksista johtuen tämänhetkisen arvion mukaan yhteensä 7,5 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 15 miljoonaa euroa vuodesta 2028 alkaen. Esityksellä muutettaisiin pitkäaikaisten palvelujen enimmäismaksuprosentteja. Esitysluonnos on lausuntokierroksella 29.5.2026 saakka (linkki

lausuntopalveluun: https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=3c501baf-4246-445b-8ceb-8e72227b344b).

- Kehysriihessä 21.-22.4.2026 linjattiin säädettäväksi eräistä uusista terveydenhuollon tasasuuruisista asiakasmaksuista ja kuolinpesältä perittävistä maksuista sekä korotettavaksi eräitä terveydenhuollon tasasuuruisia asiakasmaksuja. Kehysriihessä linjattiin tältä osin hyvinvointialueiden rahoituksen vähentämisestä 87,75 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 105,7 miljoonaa euroa vuodesta 2028 alkaen. Hallituksen esityksen valmistelu on käynnissä.

- Hallituskauden aikana on lisäksi toteutettu lakisääteiset indeksitarkistukset asiakasmaksuihin. Indeksitarkistuksista saatavaa lisätuloa ei huomioida hyvinvointialueiden valtionrahoituksessa ennakollisesti. Maksuihin tehtäviä indeksitarkistuksia koskevien muutosten tarkoituksena on pitää asiakasmaksutuloilla rahoitettu osuus hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla olevista palveluista ennallaan, eli kustannustason muuttumista vastaavalla tasolla.

- Yhteensä hallituskauden aikana asiakasmaksutuottojen lisäyksen seurauksena on vähennetty hyvinvointialueiden rahoitusta 151,5 miljoonaa euroa. Jos vireillä olevat säädösmuutokset ja niihin liittyvät säästöarviot toteutuvat sen mukaisina kuin ne ovat tällä hetkellä, yhteensä hallituskauden aikana asiakasmaksutuottojen lisäyksen seurauksena vähennettäisiin hyvinvointialueiden rahoitusta 277,8 miljoonaa euroa.

Hyvinvointialueiden tulevaa asiakasmaksutuottoa ja siten hyvinvointialueiden rahoitukseen tehtävää vähennystä arvioitaessa otetaan huomioon maksukaton tulojen kasvua osaltaan leikkaava vaikutus silloin, kun kysymys on maksukattoa kerryttävistä asiakasmaksuista. Lisäksi hyvinvointialueille voi aiheutua saamatta jäävistä asiakasmaksutuloista luottotappioita, joita ei välttämättä pystytä arvioimaan etukäteen siinä määrin luotettavasti, että ne voitaisiin ottaa huomioon arvioitaessa hyvinvointialueiden rahoitukseen tehtävää vähennystä. Jos luottotappiot pystytään riittävästi arvioimaan etukäteen, ne otetaan arvioinnissa huomioon. Käytettävissä ei ole tietoa hyvinvointialueiden asiakasmaksulain 11 §:n mukaisesti tekemistä maksun huojentamista koskevista päätöksistä, eikä mahdollisia vaikutuksia tältä osin voida siten etukäteen ottaa huomioon laskelmissa. Rahoituksen taso tulee kuitenkin korjatuksi kahden vuoden viiveellä tehtävässä kustannusten jälkikäteistarkistuksessa.

Hallituskauden aikana asiakasmaksuihin toteutettujen ja suunniteltujen muutosten perusteena ovat erityisesti julkisen talouden tilanne ja sen tasapainottamiseksi edellytettävät säästöt. Muutoksilla pyritään osaltaan tukemaan julkisen talouden kestävyyttä ja varmistamaan se, että rahoituksen tasolla voidaan varmemmin turvata koko väestölle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut myös tulevaisuudessa. Suomessa jokainen voi maksukyvystään riippumatta hakeutua hoitoon, josta peritään jälkikäteen maksu.

Asiakkaita suojaa osaltaan esimerkiksi maksukatto (815 euroa vuonna 2026), jonka ylittymistä asiakkaan tulee seurata itse. Asiakkaita suojaa myös hyvinvointialueiden velvollisuus huojentaa sosiaalihuollon palveluista määrättyjä maksuja ja terveydenhuollon palveluista henkilön maksukyvyn mukaan määrättyjä maksuja. Maksun huojentaminen on ensisijaista toimeentulotukeen nähden. Hyvinvointialue voi päättää huojentaa myös terveydenhuollon tasasuuruisia maksuja. Viime kädessä asiakkaita suojaa mahdollisuus hakea toimeentulotukea asiakasmaksuihin.

Sosiaali- ja terveysministeriö on vuonna 2025 antanut hyvinvointialueille ohjeen maksujen suojasääntelystä (linkki: https://stm.fi/documents/1271139/231157712/Fi_%20VN_5274_2025-STM-1%20Ohje_Asiakasmaksulains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6n%20tarjoamat%20suojakeinot%208058345_3_1.pdf/70170198-452d-d4ae-9335-7517d62e24dc?t=1739795989520).